

Toespraak van Egbert Schuurman, nestor van de Eerste Kamer, die op dinsdag 31 mei 2011 sprak namens de senatoren die aan het einde van de zittingstermijn afscheid namen van de Kamer

Voorzitter,

Heel bijzonder: voor vandaag is er een 'gelegenheidsfractie' van 39 leden gevormd: de fractie van de vertrekkende leden. Ik mag namens deze Kamerleden het woord voeren. Dat is niet vrij van enig risico, toch neem ik die verantwoordelijkheid op mij in de verwachting dat mij deze keer interrupties bespaard zullen blijven. Maar ter geruststelling: Ik zal het niet zo bont maken dat ik van deze gelegenheid gebruik maak om te zeggen wat ik al de jaren dat ik hier was eigenlijk wel eens had willen zeggen. Dan zou ik overigens een heleboel over hoop halen. En dat kan niet in de tien minuten die mij zijn toegewezen.

Als vertrekkende leden hebben we bij alle verschillen één ding gemeen: weemoed vervult ons vandaag. Bovendien nemen we met gemengde gevoelens afscheid. Elke dinsdag kwamen we allen graag naar Den Haag. We werden altijd enthousiast begroet door medewerkers van deze Kamer, we ontmoetten onze fractiegenoten en later onze collega's Kamerleden in de plenaire vergadering of in commissieverband. Altijd en overal was er een plezierige sfeer. Niettegenstaande soms grote politieke verschillen munt deze Kamer uit in goede, collegiale verhoudingen. Dat achter je te moeten laten, zal als een groot gemis worden ervaren. Het zal even wennen zijn om straks niet elke dinsdag meer naar Den Haag te mogen afreizen. De dinsdagen waren afwisselend en soms uitermate boeiend, zelden tot nooit vervelend.

Overigens zal de weemoed niet onvermengd zijn en ook niet voor ieder hetzelfde. Zij die hun houdbaarheidsdatum al (lang) hebben overschreden zullen dankbaar zijn het werk in deze Kamer zoveel jaren te hebben mogen doen. Anderen die hier nog maar kort zijn, zullen teleurgesteld zijn dat ze niet eens de tijd hebben gekregen om volledig te wennen. Er zullen er ook zijn die weemoed mengen met een tikje bitterheid en pijn of verdriet omdat óf hun partij hen niet herkiesbaar heeft gesteld óf op een zodanige plaats op de lijst heeft geplaatst dat ze niet kunnen terugkeren, óf omdat er zich zulke politieke verschuivingen hebben voorgedaan dat er voor hen daarom geen plaats meer is.

Hoe ook de gemoedstoestand van de vertrekkende leden is, allen mijnheer de Voorzitter, zijn u dankbaar voor de omschrijving die u zojuist van hun werk en hun karakter -- tot uitdrukking komend in dat werk -- hebt gegeven. En zij die namens de Koningin bovendien zijn onderscheiden, zien graag dat u daarvoor hun bijzondere dank aan de Koningin overbrengt.

We wensen vanaf deze plaats de gedecoreerden van onze 'gelegenheidsfractie' van harte geluk omdat het een onderstreping is van hun verdiensten, ook in deze Kamer.

Als vertrekkende leden van deze Kamer willen we onze dankbaarheid uiten aan het adres van allen die we in de Kamer op de één of andere manier tegen kwamen en waarvan we voor ons functioneren afhankelijk waren. Unaniem is onze 'gelegenheidsfractie' één in warme tot allerwarmste dank voor alle ervaren medewerking en hulpverlening, voor on-

dervonden vriendschap en collegialiteit in dit huis. Ik noem het presidium, de griffiers en hun medewerkers, en verder alle diensten, geen enkele uitgezonderd. En van die diensten willen we ook geen enkele persoon uitzonderen. Allen hebben ons dikwijls geholpen alsof wij het enige lid waren dat iets belangrijks te doen had. Hartelijk, hartelijk dank!!

De vertrekkende leden zijn ook de blijvende leden en elkaar dank verschuldigd. Ik sprak al over goede collegiale verhoudingen; de dankbaarheid betreft ook de samenwerking die vaak boven de politiek verschillende fracties uitging.

Mijnheer de Voorzitter,

Ik ben er van overtuigd dat ik tot nu toe namens alle vertrekkende leden sprak. Het wordt gevaarlijk dat vol te houden als ik mij veroorloof een paar opmerkingen over deze Kamer te maken. Niet iedereen is immers overtuigd van het goede en noodzakelijke bestaan van deze Kamer. We zullen het er wel weer samen over eens zijn dat deze Kamer niet gauw zal worden opgeheven. Daarvoor neemt ze toch een te grote plaats in ons parlementair stelsel. Juist de verkiezing van de nieuwe Kamerleden - en alles wat daarom heen gebeurde - heeft dat nog maar weer eens onderstreept. Ook zullen we eenstemmig zijn in de mening dat we het werk van deze Kamer zo goed mogelijk moeten doen. Dat werk is het bewaken van kwalitatief goede wetgeving.

De verkiezing van de Eerste Kamer vormt een hoofdstuk apart. Vaak heb ik de afgelopen tijd moeten denken aan onze vroegere collega Jan Vis, die ons kort geleden is overleden. In 1983 wees hij bij de grondwettelijke verandering van de verkiezing van de EK-leden - niet langer de helft om de drie jaar, maar allen gelijk om de vier jaar - op het gevaar, dat mogelijk eens een coalitieregering geen meerderheid in de Senaat zal hebben. We hebben dat tot aan vandaag het laatste half jaar meegemaakt en vanaf volgende week zal dat ook het geval zijn. Dat zou - zo waarschuwde Vis - wel eens niet goed kunnen uitpakken voor de stabiliteit van een kabinet. En het zou ook niet goed zijn voor de werkwijze van deze Kamer, die niet in eerste plaats een politiek college is.

Té politiek optreden is altijd verleidelijk, maar die verleiding is des te groter wanneer de coalitiepartijen geen meerderheid in deze Kamer hebben. Aan dat gevaar toegeven, zo bleek de laatste tijd, geldt niet alleen de vertegenwoordigers van niet-coalitiepartijen, maar evenzeer de fracties die de coalitie steunen via hun geestverwante fracties in de Tweede Kamer. Het bleek vlak voor het kerstreces en ook de laatste weken waren er duidelijk politieke spanningen.

Bij de voorbereiding en verkiezing van de nieuwe samenstelling van deze Kamer hebben zich lachwekkende situaties voorgedaan. Eén van de vertegenwoordigers van de nieuwe partij - 50PLUS - door hen te noemen trap ik (nog) niemand op de tenen - zal straks ook fractievoorzitter zijn van de OSF - de "onafhankelijke" - ja, ja, de onafhankelijke - Senaatsfractie. Ook was het lachwekkend dat er voor de democratische verkiezing van deze Kamer de schijn is gewekt dat je voor de EK wel in het 'torentje' een vertrouwelijke - niet door iedereen te volgen - verkiezingscampagne kunt houden. Dat dit niet chique is, wordt nu wel door iedereen erkend. Niet voor niets noemde de MP vorige week de verkiezing van EK een bizar systeem.

Er zal dus in deze Kamer wel weer kritisch gekeken moeten worden naar de verkiezing van de EK. Naar aanleiding van problemen rond vorige verkiezingen dacht deze Kamer de Min. van Binnenlandse Zaken correcties aan de hand te moeten doen om eerder optredende problemen te voorkomen. Nu deden zich andere kwesties voor. Moeten we terug keren naar de suggestie van Jan Vis—met het gevaar dat dan de samenstelling van deze Kamer sterk achter gaat lopen bij de actuele politieke verhoudingen? Of moet op de avond van de verkiezing van de Provinciale Staten op grond van de door de partijen verkregen Statenzetels ook definitief - met passering van de leden van de Provinciale Staten - de nieuwe samenstelling van de EK worden vastgesteld? Het probleem dat mensen met voorkeurstemmen tegen de wens van de partijen in deze Kamer komen is dan in elk geval opgelost. Maar het grote probleem is nog niet opgelost dat een coalitiekabinet in deze Kamer geen meerderheid krijgt. Daarom: moet - maar dan spreek ik ook al niet meer namens de vertrekkende leden van mijn eigen fractie - eindelijk maar niet eens worden overwogen over te gaan tot directe verkiezingen van de EK. Dan gaan de burgers ook echt begrijpen hoe de EK gekozen wordt en ook wat haar specifieke taak is. Als de verkiezing op dezelfde dag plaats vindt als de verkiezing van de leden van de TK is er niet de schijn van dubbelres, zoals tegenstanders denken, maar zullen al tijdens de verkiezing van twee afzonderlijke democratische instituten juist de verschillen - die we allen wenselijk achten - tot uitdrukking komen. Politieke partijen zullen met de samenstelling van de twee lijsten rekening gaan houden met de onderscheiden taken van beide Kamers. Indien vervolgens in de praktijk zou blijken dat de EK zich niet houdt aan een duidelijke van de TK onderscheiden taak heeft, zijn de kiezers mans genoeg om daar bij de volgende keer ook hun afkeuring over uit te spreken. Dat dreigende gevaar alleen al zal voor de EK als een waakhond gaan gelden en zal deze 'chambre de reflection' daarom ook meer en meer publiek laten zien waar het de Eerste Kamer echt om te doen is.

Genoeg hierover meneer de Voorzitter, misschien heb ik al te veel gezegd. In elk geval hebben we voor de receptie van straks een duidelijk gespreksonderwerp waarover de meningen verdeeld zullen zijn. MdV, onafhankelijk van mijn mening, zijn er redenen te over om de volgende week de te installeren nieuwe Kamer veel sterkte en succes toe te wensen in het ongetwijfeld te voeren overleg over de mogelijkheden om de verkiezing van deze Kamer zo te regelen dat haar hoofdtaak - kwaliteitsbewaking van wetgeving - centraal blijft staan en om zoveel mogelijk te voorkomen dat ongewenste politisering optreedt.

Nog nooit - zo zal volgende week blijken - heeft de EK zo'n grote wisseling in samenstelling meegemaakt. Vandaag vertrekken 39 leden, volgende week zullen 39 nieuwe leden worden geïnstalleerd. Bovendien doen een paar nieuwe partijen hun intrede, waarvan één met maar liefst 10 leden. Het ligt in de verwachting dat het eerste jaar nog onrustiger in werkwijze zal worden dan doorgaans na een nieuwe samenstelling toch al het geval was. De te kiezen nieuwe voorzitter wensen we veel energie om zo groot mogelijke onderlinge samenwerking te bevorderen. Onze tijd kent vele nieuwe uitdagingen. De problemen zijn niet alleen nationaal, maar europees en wereldwijd van aard. Een narcistisch nationalisme en een oprukkend populisme kan daarvoor de ogen doen sluiten. De

Kamer van reflectie behoort er de tijd voor te nemen om daarover diepgaand met elkaar te spreken. Ik hoop dat een uitspraak van de u wel bekende Samuel Johnson: "de meesten hebben geen andere grond voor hun meningen dan dat deze in de mode zijn" nooit, ik herhaal nooit, over deze Kamer gezegd zal gaan worden.

Mijnheer de voorzitter,

Tot slot een meer persoonlijk getinte opmerking: de afgelopen tijd hebben we met elkaar gesproken over de mogelijkheid van een parlementair onderzoek/enquête door de EK. Het kostte tijd om elkaar ervan te overtuigen dat een wetgevingsonderzoek wel tot de taak van de EK behoort, maar een politieke enquête niet. Vorige week heeft deze Kamer de voorbereiding tot een wetgevingsonderzoek afgesloten. Ik spreek het vermoeden uit dat wanneer de nieuwe Kamer besluit door te gaan met wat de commissie Leijnse in de oude Kamer unaniem heeft voorgesteld, dat eerder zal bijdragen aan de statusverhoging en verantwoorde werkwijze van deze Kamer dan velen voor mogelijk houden. De statuur van deze Kamer zal er door worden versterkt.

In elk geval kunnen de blijvende leden en de hele nieuwe Kamer er van verzekerd zijn dat wij als vertrekkende leden met meer dan gewone belangstelling naar de besluiten en de handelwijzen van de nieuwe Kamer zullen kijken.

Als scheidende Kamerleden hopen we dat degenen die onze plaatsen gaan innemen, het werk met evenveel plezier en inzet zullen doen als wij het hebben gedaan. Wij als vertrekkende Kamerleden wensen de nieuwe Kamer als geheel extra bezonnenheid en wijsheid en verantwoorde moed toe in een vruchtdragende parlementaire samenwerking.

Niet in het voeren van het hóógste woord, maar in het spreken van het láátste woord in ons parlementair stelsel!

Dank u wel.